

J. Primakovo spąstai Vakarams, arba šis tas apie V. Putino taikos planą

Marius Laurinavičius, RESC vyr. analitikas

Praėjusiame straipsnių ciklo „[Vladimiro Putino Rusija](#)“ rašinyje apžvelgus prielaidas, kurios leidžia manyti, kad būtent Dmitrijaus Rogozino klanas yra pagrindiniai agresijos prieš Ukrainą architektai ir vykdytojai, natūralu būtų panagrinėti, kas iš Rusijos valdžios klanų labiausiai priešinasi agresijai ir kaip tai daro.

Tačiau įvykiai Ukrainoje ir pasaulyje verčia reaguoti į aktualijas. Juo labiau, kad šie įvykiai, jei žvelgsime į juos per V.Putino režimo klanų prizmę, padės dar labiau paaiškinti tą sistemą, kurią bandome nagrinėti visame šiame straipsnių cikle.

Be to, tai gali padėti atkleisti gresiančias klaidas, kurias vėl gali padaryti Vakarami, vedini pačių kilniausių taikos troškimų. Taigi, šis rašinys, vaizdžiai tariant, yra apie vilkus avies kailyje arba buvusio Rusijos premjero, jos užsienio žvalgybos vadovo ir užsienio reikalų ministro **Jevgenijaus Primakovo** klanų įtaką Kremliaus užsienio politikai apskritai ir dabartiniam „V.Putino taikos planui“ Ukrainoje konkrečiai.

Iškalbingas žvilgsnis į praeitį

Iš pradžių pateiksiu šiek tiek chronologijos, kuri dabar, žvelgiant atgal, atrodo tikrai iškalbinga. Tarsi netikėtai sutapo, kad rugpjūčio 26 d., prieš prasidedant Minske numatytoms Rusijos ir Ukrainos prezidentų Vladimiro Putino ir Petro Porošenkos deryboms, Rusijos dienraštis „Komersant“ ir įtakingo JAV užsienio politikos žurnalo „The Atlantic“ svetainė internete

paskelbė apie 24 punktų Ukrainos taikos planą. Šį planą esą sukūrė Suomijos Boisto saloje susitikę JAV ir Rusijos ekspertai. Beje, iš karto paskelbta, kad pats susitikimas įvyko dar birželį, bet kodėl apie jį pranešta tik dabar, nepaaiškinama.

Pasaulinė naujienų agentūra „Associated Press“, remdamasi Suomijos užsienio reikalų ministerijos atstovu, tą pačią dieną paskelbė, kad birželį Suomijoje vyko slaptos derybos tarp JAV ir Rusijos Ukrainos klausimu. Akivaizdu, kad visais atvejais kalbėta apie tą patį susitikimą – tik Suomijos atstovas jį lyg tyčia pavadino ne kažkokiu ekspertų susitikimu, o slaptomis JAV ir Rusijos derybomis.

Vėliau „Associated Press“ pranešimą viešai patvirtino ir Suomijos užsienio reikalų ministras **Erkki Tuomioja**. Jis neatskleidė, kas dalyvavo derybose, tačiau teigė, kad „užsienio reikalų ministerija padėjo organizuoti susitikimą JAV ir Rusijos pusių prašymu“. Prezidento **Sauli Niinisto** atstovas paneigė, kad šalies prezidentas dalyvavo Rusijos ir Amerikos derybose, tačiau nepaneigė, kad jos vyko.

Vien toks tariamo ekspertų susitikimo oficialus apibūdinimas kaip slaptų JAV ir Rusijos derybų ar bent jau susitikimo, kurį oficialiai padėjo rengti Suomijos užsienio reikalų ministerija „JAV ir Rusijos pusių prašymu“ sukelia pakankamai minčių pamąstyti. Todėl pirmiausia grįžkime dar labiau į praeitį. Oficialiai skelbta, kad birželio 9 d. Suomijoje apsilankė ir Rusijos užsienio reikalų ministras Sergejus Lavrovas,

kuris susitiko ne tik su savo Suomijos kolega **E.Tuomioja**, bet ir šalies prezidentu S.Niinisto. Manyti, kad tokios krizės Ukrainoje akivaizdoje jis aptarinėjo tik Suomijos ir Rusijos dvišales problemas būtų naivu. Tačiau šaltiniai pačioje Rusijoje teigia labai konkrečiai – S.Lavrovas tuomet su Suomijos lyderiais aptarė būsimo JAV ir Rusijos susitikimo vietą ir formatą.

Kada tiksliai įvyko pats susitikimas Boisto saloje, nekelbiama. Tačiau galima daryti prielaidą, kad tai galėjo įvykti tarp birželio 9 d. ir birželio 20 d., kai Ukrainos prezidentas Petro Porošenka pirmą kartą paskelbė taikos planą ir paliaubas. Nes aš drįsčiau teigti, jog visa įvykių logika rodo, kad Boisto derybos nevyko už P.Porošenkos nugaros – Ukraina apie jas buvo mažų mažiausiai informuota.

O ir Rusija lyg tyčia būtent tuo metu parodė “geros valios ženklą” – **birželio 25 d. staiga atšaukė Federacijos Tarybos dar kovo 1 d. patvirtintą leidimą V.Putinui panaudoti šalies ginkluotąsias pajėgas Ukrainoje**. Ir toks, beje, pačioje Rusijoje labai nevienareikšmiškai įvertintas atšaukimas buvo paaiškintas “nacionaliniais Rusijos interesais”. Tuo tarpu oficialus Rusijos Užsienio reikalų ministerijos atstovas Konstantinas Dolgovas liepos 5 d., taigi jau po paliaubų žlugimo ir net I.Girkino priverstinio pabėgimo iš Slaviansko, vis tiek pareiškė, kad “**karinė konflikto Ukrainoje fazė baigsis daugiausia per kelias savaites**”.

O tai, kad separatistai paliaubų nesilaikė ir iš esmės jas sužlugdė nesileisdami į jokiais kalbas, žvelgiant iš dabarties perspektyvos, paaiškina faktas, jog jiems tuomet dar vadovavo ne taikos, o tiesioginės Rusijos intervencijos siekio D.Rogozino klanu pasiuntiniai **Igoris Girkinas** ir **Aleksandras Borodajus**.

Tiesa, reikia pripažinti, kad P. Porošenkos derybos su V.Putinu tuomet, atrodo, taip pat nepasistūmėjo iš mirties taško. Mat P. Porošenko planas, kaip dabar aiškėja, dar nėra iš tolo neatitiko nei Boisto grupės pasiūlymų, nei

Rusijos reikalavimų. S.Lavrovas šį planą net pavadino „labiau primenančiu ultimatumą“ ir ši iniciatyva tuomet žlugo.

Tačiau būtent po žlugusių derybų prasidėjo jau minėtas sėkmingas Ukrainos pajėgų puolimas, vis labiau ir labiau speičiant į kampaniją teroristus. Nors ginklai ir samdiniai iš Rusijos į Ukrainą jau tuomet buvo siunčiami per nesaugomą sieną (V.Putinas tam tikrai nesipriešino), tiesioginės intervencijos, už kurią net atvirai agitavo D.Rogozino klanu aplinka, taip ir neįvyko.

Atvirkščiai, prasidėjo ypač sunkiai tradiciniais Rusijos analizės metodais paaiškintina **I.Girkino dikreditavimo kampanija**. Yra pakankamai prielaidų teigti, kad šios kampanijos veidu tapęs Kremlui artimas politologas **Sergejus Kurginianas** veikė vieno įtakingiausių klanų lyderio Igorio Sečino užsakymu. Tačiau apie tai kitą kartą.

Šį kartą, dėmesį sutelkiant į **J.Primakovo klanu** vaidmenį, svarbus tik pats faktas, tarsi prieštaraujantis Rusijos karinių planų logikai. Taip pat svarbūs (ypač po to, kai buvo numuštas Malaizijos keleivinis lėktuvas) ir pradėti skleisti gandai, kad Kremlus netgi pasiryžęs likviduoti visus teroristų lyderius. Jie esą Maskvai neberekalingi. Todėl netgi buvo pasirodę vilčių, kad karinis antiteroristinės operacijos užbaigimas ir Ukrainos pajėgų pergalė – ne už kalnų. Tačiau tiesiog leisti Ukrainai užbaigti konfliktą be jokios naudos Rusijai Maskvoje nenorėjo ir negalėjo ne vien D.Rogozino klanas.

Po tragedijos – diplomatinis aktyvumas

Liepos pabaigoje, taigi taip pat jau po teroristų virš Donbaso numušto Malaizijos keleivinio lėktuvo tragedijos, JAV Kolorado valstijoje įvyko tradicinis kasmetis Aspeno saugumo forumas, kuriame dalyvavo visas JAV užsienio politikos elitas – tarp jų tokie politiniai sunkiasvoriai, kaip buvusios valstybės sekretorės Madeleine Albright ir Condoleezza Rice, buvęs gynybos sekretorius Robertas Gatesas, daugybė kitų buvusių JAV

administracijos atstovų ir dabartinių įtakingiausių užsienio politikos ekspertų.

Aspeno diskusijoje skambėjo platus nuomonių, kaip elgtis su Rusija, spektras, tačiau, kai kurių šaltinių duomenimis, būtent ten užkulisiuose vėl grįžta prie Boisto grupės plano. Nors jis bent jau oficialiai net ir dabar nėra palaikomas ne tik labai nemažos dalies JAV užsienio politikos elito atstovų, bet ir oficialios prezidento Baracko Obamos

Tačiau kitoje Atlanto pusėje iniciatyvos staiga ėmėsi Boisto grupės tarpininkė Suomija. Ši šalis iš pradžių išsiskyrė nepritarimu griežtesnėms sankcijoms Rusijai, bet po Malaizijos keleivinio lėktuvo tragedijos pakeitė savo nuomonę ir sankcijų griežtinimui jau nebeprisitaravo. Tačiau Rusijai paskelbus apie atsakomąsias sankcijas, iš Suomijos ypač garsiai pasigirdo ne tik balsai apie ypač skaudų būsimą šių sankcijų poveikį šalies ekonomikai, bet ir **E.Tuomiojos** pareiškimas, kad sankcijos Rusijai bus “pamažu atšaukiamos”.

Rugpjūčio 15 d. visam pasauliui aptarinėjant tariamo Rusijos humanitarinio konvojaus keliamas grėsmes **S.Niinisto** atvyko į Sočį. Ten susitikęs su V.Putinu jis viešai prabilo apie būtinybę spręsti Ukrainos krizę. Iš karto po to S.Niinisto nuvyko į Kijevą, kur susitiko su Ukrainos prezidentu P.Porošenko. Rugsėjo 19 d. Ukrainos prezidentas **P.Porošenka** paskelbė apie po savaitės Minske rengiamas derybas su V.Putinu ir naują savo taikos planą.

Iš karto po to Rusija parodė netikėtą geros valios ženklą Suomijai - atsakomosiose sankcijose padarė kelias išimtis tarp jų - pienui be laktozės ir specialiams pieno produktams alergiškiems žmonėms. Ekspertai iš karto įvertino, kad ši išimtis padaryta vienai konkrečiai bendrovei - Suomijos milžinei “Valio”, kuriai tenka liūto dalis šalies maisto produktų eksporto į Rusiją. Esą išimtis leis bendrovei atnaujinti bent 10 proc. jos eksporto į Rusiją.

Beje, kalbant apie klanų kovas Rusijos valdžioje ir tai, kad šioje šalyje nebūtinai visuomet viską sprendžia V.Putinas ir aukščiausia šalies vadovybė, verta pastebėti, kad rugpjūčio pabaigoje atnaujintas “Valio” eksportas į Rusiją staiga bent jau laikinai ėmė strigti prie sienos. Esą kažkokių dokumentų pritrūko. Nors V.Putinas Suomijos elgesiu skųstis tikrai neturėjo jokio pagrindo.

Bet grįžkime prie taikos derybų. Iš Rusijos nuo rugpjūčio vidurio taip pat nuolat sklido ženklai, kad ji gali būti pasiruošusi taikiam sprendimui, todėl su derybomis Minske tarptautinėje arenoje imta sieti pakankamai daug vilčių. Garsus Švedijos ekspertas Ukrainos ir Rusijos klausimais Andersas Aslundas net viešai pareiškė, kad V.Putinas Minske bus linkęs tartis dėl taikos ir kaip vieną to ženklų paminėjo **I.Girkino, A.Borodajaus** ir dar vieno teroristų karo vado Igorio Bezlerio pašalinimą.

Verčia priimti Rusijos sąlygas?

Tačiau rugpjūčio 24 dieną jau nebe Rusijos samdiniai, o reguliariųjų pajėgų kariai ir sunkioji ginkluotė įsiveržė į Ukrainą. Ir pradėjo išstūminėti Ukrainos pajėgas iš anksčiau jų užimtų teritorijų Donecko ir Lugansko srityse.

Kas tai? Ženklas, kad suprasti Rusiją galima tik skaitant garsiąją George'o Orwello knygą “1984”, kaip puikiai komentavo garsus JAV ekspertas Rytų Europos klausimais Timothy Snyderis? O gal tik dar vienas V.Putino nenuoširdumo įrodymas?

Mano įsitikinimu, tai buvo nuosekli ir apgalvota politika, kuri Rusijoje apibūdinama sunkiai į kitas kalbas verčiamu terminu “**prinuždienyje k miru**” (partnerio privertimas, taip pat ir jėga, sutikti su jam primetamomis taikos derybų sąlygomis).

Ir svarbiausia, kad vertinant šiuo aspektu toks riboto Rusijos reguliarios armijos dalinių įsiveržimo scenarijus buvo priimtinas visiems klanams. Karo šaukliams – dėl Ukrainos pajėgoms suduotų smūgių ir jų troškimo, kad

Rusijos kariai iki galo užbaigtų bent jau Rytų Ukrainos okupaciją, o taikos derybų architektams – dėl to, kad toks ribotas puolimas tikrai padidino ne tik Ukrainos, bet ir nemažos dalies Vakarų pasiryžimą būtų “sukalbesniems”, jei tik vietoj tolesnio karinio konflikto eskalavimo būtų pasiūlyta taika.

Žinant, kad net ir po karinio Rusijos dalinių įsiveržimo viskas pakrypo ne karo, o taikos linkme - diplomatinį pastangų siekti taikos nė viena pusė nenutraukė net tada, kai Minske P.Porošenkai ir V.Putinui dėl nieko susitarti nepavyko, galima daryti prielaidą, kad būtent anksčiau minėtas “prinuždienyje k miru” scenarijus buvo tikrasis.

Nors Rusijos prezidentas **V.Putinas net Europos Komisijos pirmininkui Jose Manueliui Barroso rugpjūčio 29 dieną esą pasakė, kad panorėjęs “per dvi savaites užimtų Kijeva”**, rugsėjo 1 d. Minske vėl įvyko vadinamosios kontaktinės grupės susitikimas, kuriame separatistai pirmą kartą paskelbė sąlygas kuriomis sutiktų, kad net Donbasas liktų Ukrainos sudėtyje.

Tiesa, netrukus naujasis vadinamosios Donecko liaudies respublikos premjeras Aleksandras Zacharčenko paneigė, kad separatistai kokiomis nors sąlygomis galėtų sutikti atsiskyrimo nuo Ukrainos idėjos. Tačiau rugsėjo 3 d. P.Porošenka vėl paskambino V.Putinui ir po pokalbio paskelbė susitaręs dėl paliaubų. Iš karto po to V.Putinas kreipėsi į Donbaso separatistus, kad šie nutrauktų ugnį ir paskelbė savo 7 punktų taikos planą. Rugsėjo 5 d. vėl Minske oficialiai pasirašytas paliaubų susitarimas, nors kai kurie separatistai ir vėl pareiškė, kad tai dar nereiškia, kad atsiskyrimo nuo Ukrainos idėjos atsisakoma.

Ko klauso V.Putinas?

Tokia ilga ir su Rusijos valdžios klanais iš pirmo žvilgsnio nesusijusi visų pastangų surengti Ukrainos taikos derybas istorija reikalinga tam, kad padėtų iliustruoti, jog

Rusija, kuri viena ranka (**D.Rogozino, Sergejaus Čemezovo ir Sergejaus Ivanovo klanų pastangomis**) aktyviai kariavo Donbase, iš esmės ne tik niekuomet neatmetė taikos derybų ir diplomatinio konflikto sprendimo idėjos, bet ir aktyviai to siekė. Nes to siekė kiti valdžioje įsitvirtinę klanai – net ir didžioji dalis tų, kurie ne tik pritarė Krymo aneksijai, bet ir tiesiogiai prie jos prisidėjo. Mat po Krymo klanų pusiausvyra gerokai pakrypo į kitą pusę.

Būtent tai gali paaiškinti, kodėl V.Putinas gegužės mėnesį, taip pat po užkulisinių derybų su Vakarais, paragino Donbaso separatistus nerengti referendumų dėl atsiskyrimo, o vėliau, kitaip negu Kryme, nepripažino jų rezultatų. Maža to, galima grįžti dar toliau į praeitį ir prisiminti, jog iš karto **po kovo 14 d. Londone įvykusių Rusijos užsienio reikalų ministro S.Lavrovo ir JAV valstybės sekretoriaus Johno Kerry derybų** (taigi dar prieš referendumą Kryme) Rusija paskelbė savo taikos planą.

Šiame dar kovo mėnesio plane galima išskirti kelis pagrindinius punktus, kurie iki šiol lyg raudona gija driekiasi ir per Boisto grupės pasiūlymus, ir per Minske pristatytas separatistų sąlygas, kuriomis jie sutiktų, kad Donbasas liktų Ukrainos sudėtyje. Tai **rusų kalbos kaip antros valstybinės statuso įtvirtinimas, Ukrainos neutralumo (kitais tariant nestojimo į NATO) įsipareigojimai, šalies federalizacija (arba dabartiniu atveju plati Donbaso autonomija), numatanti regionams galimybę savarankiškai vystyti ekonominius ryšius su Rusija, net jei Ukraina pasirašo laisvosios prekybos ir Asociacijos sutartis su Europos Sąjunga. Be to, numatomos ir vienokios ar kitokios derybos dėl Krymo statuso, o tiksliau Rusijos aneksijos įteisinimo.**

Tokį taikos planą teisingiausia būtų vadinti ne V.Putino, kuris bent jau aktyviai netrukdo ir D.Rogozino klanui ir jo sąjungininkų atstovams siekti visiškai priešingų tikslų, o J.Primakovo planu.

Pats J.Primakovas, kuriam spalio pabaigoje sukaks jau 85 metai, dabar ne tik neužima jokių oficialių valstybinių pareigų, bet 2011 vasarį pasitraukė ir iš tikrai įtakingo Rusijos prekybos ir pramonės rūmų prezidento posto, o dabar yra “tik” karinio-civilinio koncerno RTI direktorių tarybos pirmininkas ir savo paties įkurto Rusijos mokslų akademijos situacijų analizės centro mokslinis vadovas.

Tačiau reikia priminti, kad jau pirmojoje „Vladimiro Putino Rusijos“ rašinių ciklo apžvalgoje nurodėme, jog dabartinėje Rusijoje oficialios pareigos nebūtinai atitinka vieno ar kito lyderio ir jo klanų realią įtaką.

Net išoriškai paties J.Primakovo įtaką Rusijos politikai puikiai atspindi tai, kad būtent jam minėtąją birželio 25-ąją, kai buvo priimtas sprendimas atšaukti leidimą V.Putinui Ukrainoje panaudoti ginkluotąsias pajėgas, buvo patikėta išsamiai paaiškinti šį sprendimą per televizijos kanalą “Rosija 24”.

J.Primakovas tuomet iš esmės paskelbė kelis dalykus: **tolesnis konflikto eskalavimas Rusijai ne tik nereikalingas, bet ir žalingas net dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, tai esą visiškai sugriautų santykius su Vakarais, o Rusija tam nepasiruošusi. Taip pat ir dėl technologinio šalies atsilikimo. Antra, strategine prasme Rusijai būtų naudinga JAV ir Europos atitolimas, o įvykiai Donbase atvirkščiai – tik dar labiau vienija šiuos Vakarų sąjungininkus. Be to, J.Primakovas net gana griežtai sukritikavo Rusijos žiniasklaidą. Esą užsiimdama propaganda (tokį žodį panaudojo pats J.Primakovas!) elgiasi taip, lyg ruošų šalį karui, o karas jai visiškai nereikalingas. Leidimas panaudoti ginkluotąsias pajėgas Ukrainoje esą buvo skirtas išskirtinai dėl Krymo.**

Tokie J.Primakovo žodžiai tapo viena svarbiausių diskusijų temų pačioje Rusijoje net kelias dienas.

Kas yra tikrasis taikos plano autorius?

Bet grįžkime prie vadinamosios Boisto grupės ir jos taikos plano, kuris iš esmės lėmė jau antrą paliaubų ir taikos derybų bandymą Ukrainoje.

Beje, rugsėjo pradžioje paskelbtą V.Putino taikos planą su Boisto grupės planu tiesiogiai susiejo net kai kurie Ukrainos parlamento nariai

Pirmiausia svarbu suprasti, kas tie Rusijos ekspertai ir politologai, kurie kartu su kolegomis amerikiečiais suderino šį planą. Vienas iš dviejų grupės pirmininkų (jai vadovavo vienas amerikietis ir vienas rusas) buvo Pasaulinės ekonomikos ir tarptautinių santykių instituto (IMEMO) direktorius **Aleksandras Dynkinas**. Yra daugybė priežasčių jau patį IMEMO laikyti viena J.Primakovo ir jo klanų galios ir įtakos struktūrų, tačiau A.Dynkinas buvo J.Primakovo patarėjas dar tada, kai šis vadovavo Rusijos vyriausybei. Ir tuomet buvo vadinamas artimiausios J.Primakovo aplinkos žmogumi.

Grupėje taip pat yra ir buvęs Rusijos užsienio žvalgybos vadovas, o dabar diplomatas ir IMEMO direkcijos narys **Viačeslavas Trubnikovas**. Šį bendražygį J.Primakovas iš pradžių iškėlė į savo pavaduotojus Užsienio žvalgybos tarnyboje, kai šiai struktūrai vadovavo pats, o kai pasitraukė iš šio posto, pasiekė, kad būtent jis taptų įpėdiniu.

Dar vienas IMEMO narys grupėje – **Aleksejus Arbatovas**. Jis dar Sovietų Sąjungos laikais asmeniniu J.Primakovo draugu ir karjeros bendražygiu buvusio akademiko **Georgijaus Arbatovo** sūnus, todėl irgi – iš artimiausios J.Primakovo aplinkos.

IMEMO atstovavo dar du Boisto grupės nariai – **Fiodoras Voitlovskis** ir **Andrejus Riabovas**. Dar vienas grupės narys – Maskvos tarptautinių santykių instituto prorektorius **Artiomus Malginas** yra kitos J.Primakovui artimos struktūros – Rusijos tarptautinių reikalų tarybos – narys.

Septintasis šios grupės narys iš Rusijos pusės – JAV ir Kanados instituto direktoriaus pavaduotojas Viktoras Kremeniukas. Jis dar 2007 metais tapo J.Primakovo kartu su JAV užsienio politikos patriarchy Henry Kissingeriu įkurtos grupės „Rusija – JAV. Žvilgsnis į ateitį“ nariu. Beje, Rusijos valdžioje įsitvirtinusių klanų požiūriu įdomu, kad tiek minėtoje dar 2007 metais įkurtoje santykių su JAV grupėje, tiek dabar su J.Primakovu dirba būtent V.Kremeniukas, o ne JAV ir Kanados instituto direktorius Sergejus Rogovas, kuriam tarsi priklausytų pagal rangą.

Visa ši informacija patvirtina šaltinių pačioje Rusijoje teiginius, kad už Boisto grupės slepiasi būtent J.Primakovas. Būtent jis, nors tiesiogiai ir nedalyvavo derybose, išnaudoja senus ryšius ne tik su H.Kissingeriu ir kitais grupės „Rusija – JAV. Žvilgsnis į ateitį“ nariais Jungtinėse Valstijose (vienas jų – Boisto grupės pirmininkas iš JAV pusės Thomas Grahamas).

Kad būtų įgyvendintas šis planas ir pasiekta tai, ką pats J.Primakovas pirmųjų paliaubų metu pakankamai atvirai papasakojo televizijai „Rosija 24“, o pasirašius naujų paliaubų sutartį rugsėjo 8 dieną išdėstė iš esmės programiniame straipsnyje dienraštyje „Rosijskaja gazeta“, buvęs Rusijos premjeras sumaniai išnaudoja visus savo ryšius ir įtaką tiek Rusijoje, tiek tarptautinėje arenoje.

J.Primakovas ir „perkrovimo“ politika

Tiesa, tariamas J.Primakovo taikingumas, noras bendradarbiauti su JAV ir kitomis svarbiausiomis Vakarų pasaulio valstybėmis ir net viešas pripažinimas, kad taip pat ir dėl technologinio atsilikimo Rusijai būtų labai nenaudingas santykių su Vakarais žlugimas **neturėtų nieko apgauti.**

Galima teigti, kad būtent J.Primakovas arba bent jau J.Primakovo klanas jau daugelį metų iš esmės kontroliuoja Rusijos užsienio politiką. Būtent J.Primakovo klanu narys yra dabartinis Rusijos užsienio reikalų ministras **S.Lavrovas**, paskelbęs minėtą kovo 14-osios Rusijos taikos

planą ir rengęs dirvą Boisto grupės deryboms Suomijoje. Būtent šiam klanui ir net artimiausiai asmeninei J.Primakovo aplinkai priskirtinas ir S.Lavrovo pirmtakas **Igoris Ivanovas**, vadovavimą šalies diplomacijai perėmęs iš paties J.Primakovo.

Taigi, **J.Primakovas ir jo klanas Rusijos užsienio politiką formuoja mažiausiai nuo 1996 metų**, kai iš posto pasitraukė už tikrą partnerystę su Vakarais nuoširdžiai pasisakęs Andrejus Kozyrevas. Ir šią įtaką lėmė ne vien užsienio reikalų ministrų postai, bet ir daugybė įkurtų įvairiausių struktūrų bei paties J.Primakovo klanu galia.

Kaip galima vertinti Rusijos politiką Vakarų atžvilgiu po A.Kozyrevo pasitraukimo? Drįsčiau teigti, kad atsakymas vienareikšmis – kalbos apie bet koki bendradarbiavimą, o ne priešpriešą su Vakarais Rusijoje nuo to laiko ir liko tik kalbomis.

Tačiau verta atskirai panagrinėti, pavyzdžiui, padėtį nuo 2007 metų, kai pats **J.Primakovas su H.Kissingeriu** įkūrė jau minėtą grupę „Rusija – JAV. Žvilgsnis į ateitį“. Ši grupė nuo pat pradžių nemažai prisidėjo prie JAV ir Rusijos dvišalių santykių dienotvarkės formavimo. Tačiau **2008 metais tai nepadėjo išvengti Rusijos agresijos Gruzijoje.**

Maža to, būtent ši grupė daugiausia prisidėjo prie vadinamosios „**Perkrovimo politikos**“ sukūrimo po Gruzijos karo. Tiksliau, apie tarppartinės komisijos JAV politikai Rusijos atžvilgiu sukūrimą pranešta dar 2008 metų rugpjūčio 1 d., taigi likus kelioms dienoms iki Gruzijos karo pradžios.

Komisijos nariais tapo keli tiesioginiai grupės „Rusija – JAV. Žvilgsnis į ateitį“ nariai. O **santykių su J.Primakovu įkvėptas H.Kissingeris** komisiją formavo Nixono centro (dabar Nacionalinių interesų centras, *Centre for the National Interest*), kuriame buvo ir yra garbės pirmininkas bei kitų vadinamosios „realizmo“ mokyklos (priešprieša su „idealistu“

arba „vertybininkų“ mokykla) propaguotojų pajėgomis.

Nepaisant karo Gruzijoje, 2009 metų kovą ši komisija paskelbė raportą „Teisinga JAV santykių su Rusija kryptis“, kuris tapo „Perkrovimo politikos“ idėjiniu pagrindu. Šią politiką populiarinti Maskvoje padėjo ta pati J.Primakovo ir H.Kissingerio grupė „**Rusija – JAV. Žvilgsnis į ateitį**“. Be to, tikėjimą bendradarbiavimo sėkme skatino viltys, kad naujasis Rusijos prezidentas D.Medvedevas ves šalį demokratijos ir bendradarbiavimo su Vakarais keliu. O kodėl Rusijos tyrinėjimo klanų jos valdžioje požiūriu tai yra esminė klaida, rašėme pirmajame apžvalginiame čio ciklo rašinyje.

Bendradarbiavimas ar įtaka?

Tai, kad Rusijos „įtraukimo“ (engagement) strategijos šalininkų viltys nepasiteisino, paaiškėjo jau po poros metų. D.Medvedvo kadencijos pabaigoje jau buvo atvirai kalbama apie „**Perkrovimo politikos**“ nesėkmę ir viešai diskutuojama apie būtinybę atsisakyti šios politikos.

Tačiau jau iki tol J.Primakovas su bendražygiais tiek Rusijoje, tiek pasaulyje jau buvo sukūręs ir dar vieną struktūrą, pavadintą **Euroatlantinė saugumo iniciatyva** (Евроатлантическая инициатива в области безопасности).

Tiesa, tarp šio 2009 metų gruodį formaliai **Carnegie fondo už tarptautinę taiką** iniciatyva įkurto forumo dalyvių buvusio Rusijos premjero pavardės nėra. Tačiau šio projekto pirmininkas iš Rusijos pusės buvo jau minėtas jo klanų narys, buvęs užsienio reikalų ministras **I.Ivanovas**, pagrindiniai jo dalyviai iš Rusijos pusės – jau minėtieji **A.Dynkinas**, **V.Trubnikovas** ir dar vienas J.Primakovo aplinkos žmogus – Rusijos prezidento įgaliotasis atstovas žmogaus teisių klausimais **Vladimiras Lukinas**.

Beje, V.Lukino pavardė šiuo aspektu svarbi tuo, kad jis taip pat dar 2007 metais su formalia

Euroatlantinės saugumo iniciatyvos idėjos autore Carnegie fondo už tarptautinę taiką prezidente **Jessica Mathews** buvo įkūręs Rusijos-Amerikos apskritąjį stalą demokratijos ir žmogaus teisių klausimais.

Tuo tarpu Euroatlantinės saugumo iniciatyvos dalyviais kartu su jais tapo ne tik H.Kissingerio ir J.Primakovo iniciuotos JAV „Perkrovimo politikos“ architektai – buvęs JAV senatorius **Samas Nunnas**, šios šalies atsargos generolas **Charlesas G.Boydas**, bet ir nemažai europiečių – buvęs Vokietijos gynybos ministras **Volkeris Ruhe** ir buvęs šios šalies užsienio reikalų ministro pavaduotojas, o dabar Miuncheno saugumo konferencijos vadovas **Wolfgangas Ischingeris**, buvęs Didžiosios Britanijos gynybos ministras **Desmondas Brownas**, buvęs Turkijos diplomatijos vadovas **Hikmetas Cetinas**, daug kitų ne tik buvusių aukšto rango Europos politikų ir diplomatų (Boisto grupės kontekste tikriausiai reikėtų išskirti Suomijos diplomata **Rene Nybergą**), bet ir verslo atstovų. Įdomu tai, kad, pavyzdžiui, dar vienas Euroatlantinės saugumo iniciatyvos dalyvis, buvęs Ukrainos užsienio reikalų ministro pavaduotojas **Oleksandras Čalyj** kovo 11 dieną ne kur kitur, o su J.Primakovui artimos Rusijos tarptautinių reikalų tarybos leidinio „Rosija v globalnoj politike“ interneto svetainėje paskelbė savo taikos planą, kuris daug kuo primena kovo 14-ąją po susitikimo su JAV valstybės sekretoriumi J.Kerry paskelbtą **S.Lavrovo taikos planą**.

Tuo tarpu dar vienas šio projekto dalyvis **W.Ischingeris** šių metų gegužę, po intensyvių tarptautinių užkulisinių derybų ir galiausiai pasiektos viešo V.Putino nepritarimo referendumams Donecke ir Luhanske bei jų rezultatų nepripažinimo, buvo paskirtas ESBO tarpininku Ukrainos valdžios deryboms su Donbaso separatistais. Tiesa, iš šio posto gegužės pabaigoje pasitraukė taip ir nepasiekęs apčiuopiamesnių rezultatų. Nepaisant to, diplomatiniai šaltiniai teigia, kad W.Ischingeris, nors nėra nei rusas, nei amerikietis, veikė ir Boisto grupės derybų užkulisiuose.

Tuo tarpu Carnegie fondas už tarptautinę taiką, kuris buvo Euroatlantinės saugumo iniciatyvos iniciatorius, tapo vienu pagrindinių **Boisto grupės** partnerių iš JAV pusės.

Visi šie Rusijos užsienio politiką jau daug metų kontroliuojančio J.Primakovo klanu ryšiai ir sukurtos struktūros čia išvardytos tikrai ne tam, kad kas nors skleistų įvairias sąmokslų teorijas apie neva egzistuojančius ar kuriamus naujus Miuncheno, Jaltos ar dar kokius nors sandorius.

Tačiau vieną dalyką jie įrodo pakankamai akivaizdžiai – Vakaruose vyraujanti „**Rusijos įtraukimo strategija**“ lėmė daugybę įvairiausių bendradarbiavimo ir saugumo stiprinimo iniciatyvų su tos pačios aplinkos žmonėmis Rusijoje.

Daugelis jų (galbūt išskyrus „Perkrovimo politiką“) net ir dabar turbūt laikomos sėkmingomis. Tačiau **tai niekaip nesutrukdė nei Gruzijos karo, nei Krymo aneksijos ir net vėlesnės Rusijos agresijos Donbase.**

Šiuo atveju visai nesvarbu, ar J.Primakovo klanas visuomet tiesiogiai dalyvavo griauinant Europos saugumą, kurį minėtomis iniciatyvomis buvo bandoma kurti. Svarbiau, kad Vakarams šios iniciatyvos žlugo, o J.Primakovo klanas, atrodo, pasiekė nemažą dalį savo tikslų.

J.Primakovo doktrina pamiršta?

Įdomu tai, kad **ideologinės J.Primakovo nuostatos** Vakarams ne tik nebuvo paslaptis, bet ir pakankamai gerai išnagrinėtos dar 1997-2000 metais – iki pačiam V.Putinui ateinant į valdžią. Pateiksiu tik vienos tokios analizės antraštę, kuri pakankamai iškalbingai atspindi, kaip tuomet vertinta J.Primakovo užsienio politika ir jo doktrina. Nors niekuomet taip ir nesuformuluota viename dokumente, Vakarams, regis, ji buvo pakankamai aiški.

„Primakovo doktrina: Rusijos nulinės sumos žaidimas su Jungtinėmis Valstijomis“, - tokią iškalbingą antraštę savo analizei 1997 metų gruodį pasirinko garsus JAV analitikas Rusijos klausimais Arielis Cohenas. Niekam jau tuomet nebuvo paslaptis ir eurazijinis paties

J.Primakovo suformuluotas priešpriešos JAV sumanymas, nors dabar kažkodėl su Eurazijos idėja dažniausiai siejamas tik **Aleksandras Duginas** ir jo sekėjai arba pats V.Putinas.

Beje, tuomet J.Primakovo idėjos driekėsi net gerokai toliau už A.Dugino. Tuometis Rusijos užsienio reikalų ministras siūlė sudaryti Rusijos, Kinijos ir Indijos sąjungą – ir tik tam, kad įveiktų JAV dominavimą pasaulyje. Turbūt negali būti laikomas bendradarbiavimo su Vakaramis pavyzdžiu ir garsusis 1999 metų J.Primakovo „lėktuvo apsukimas virš Atlanto“, kai į JAV skridęs tuometis Rusijos premjeras nusprendė tokiu būdu protestuoti prieš Jugoslavijos bombardavimą.

J.Primakovas nuo pat Arabų pavasario pradžios aiškino, kad tai – JAV ir jos slaptosios tarnybos CŽV iniciuotos revoliucijos, iš esmės tą patį jis daugybę kartų kartojo ir dabar tebekartoja apie V.Janukovyčiaus nuvertimą Ukrainoje ir tariamą JAV sąmokslą prieš Rusiją. Šia prasme **J.Primakovo retorika nedaug kuo skiriasi nuo A.Dugino ar D.Rogozino.** Ir tokius aiškius ženklus akivaizdžiai liudijančius šio ypač įtakingo Rusijos politikos veikėjo tarptautines pažiūras gali būtų tęsti.

Tik ar verta? Žinant, kad bent jau nuo 2007 metų besitęsiantis JAV, o vėliau ir Europos glaudus bendradarbiavimas su J.Primakovo klanu saugumo politikos srityje nesustabdė nei Gruzijos karo, nei agresijos Ukrainoje. Žinant, kad kartu su kitais klanais J.Primakovas pritarė Krymo aneksijai ir yra tai deklaravęs net viešai. Ko tuomet galima tikėtis iš dabartinio Primakovo-Kissingerio taikos plano Ukrainoje, net jei jį pavyks įgyvendinti? Naujos Rusijos agresijos praėjus dar keleriems metams?

Kurioje Europos dalyje šis daug ką Vakaruose taip užbūręs Rusijos užsienio politikos architektas bandys visais būdais vėl “stabdyti JAV ekspansiją”, kai Rusija dar labiau sustiprės ir bendradarbiavimas su Vakaramis nebebus toks būtinas. Ar būtent tada nepasirodys, kad dabar taikos iniciatyvomis Ukrainoje paprasčiausiai vilioja Vakarus į spąstus, užuot veikęs tiesmukai, kaip D.Rogozino, S.Čemezovo ir S.Ivanovo klanai?